

De l'educació submissa a l'aprenentatge en llibertat

* * *

La funció del sistema d'ensenyament és l'ensenyament del sistema. Així, a l'escola s'aprèn primordialment a obeir l'autoritat del mestre –que després esdevindrà l'autoritat de la corporació o el cap–, a competir amb els companys de classe –que posteriorment seran companys de feina–, a fer les coses amb la finalitat d'aconseguir puntuacions i títols –que després seran diners– i no per la simple satisfacció de fer-les, a executar deures imposats, a oblidar i reprimir els nostres desitjos, a no qüestionar el que se'ns diu i ordena, etc. Poc a poc se'ns inculquen una sèrie de costums i creences que, arribat el moment, serviran per a què ens adaptem al sistema dòcil i resignadament.

És clar que existeixen grans professionals i bons alumnes a les nostres aules. Però, malauradament, han d'acatar uns imperatius (exàmens, assistència obligatòria, etc.) que inspiren desunió, frustració i submissió. Els marcs educatius vigents, com la resta del sistema, no estan dissenyats amb l'objectiu de la felicitat humana, sinó amb l'objectiu lucratiu i expansionista de l'economia de mercat. La reacció natural de molts adolescents davant aquesta situació és una rebel·lió negativa, apàtica o fins i tot agressiva, i així, no és estrany que les baixes i depressions siguin cada cop més freqüents entre el col·lectiu d'educadors.

D'altra banda, el procés de privatització i mercantilització que s'ha donat en les últimes dècades en tots els àmbits no ha oblidat l'àmbit de l'educació. Les elits dominants d'Europa han decidit que la concepció de la universitat com un servei públic a l'abast de tothom no servia als seus interessos i, per això, caldria convertir la universitat en una institució del mercat i per al mercat, no de les persones i per a les persones.

El resultat és l'anomenat procés de Bolonya, que cada cop rep major oposició per part d'alumnes i professors. Així, no és sorprenent que poguem parlar de crisi de l'educació, i que aquesta crisi sigui cada dia més palesa. Talment com aquesta societat posseeix un alt grau de coneixement ecològic però és incapaç de frenar la destrucció del medi natural, també aquesta societat posseeix grans coneixements i potencialitats pedagògiques, però és incapaç de frenar el deteriorament de les institucions educatives.

El primer pas per sortir d'aquest carreró sense sortida és que petits i grans ens deseduquem dels valors que aquest sistema ens ha inoculat. Per fer-ho, necessitem potenciar la nostra capacitat de reflexió i aprenentatge independent i crear institucions educatives alternatives, que reemplacin la imposició per l'autonomia i la competència per la cooperació. L'actual negació de les reformes neoliberals ha de conduir, tard o d'hora, al desenvolupament d'una visió positiva que generi noves escoles lliures i universitats autogestionades.

És aquí on tots i totes tenim un gran futur per explorar. I posats a explorar, ho hem de fer des de l'origen. I és que ja en els nivells més primaris de la criança, la majoria dels nadons i petits són separats molt aviat del que els és natural, com la lactància materna i el dormir acompanyats. Se'ls talla el seu desenvolupament emocional d'arrel i, de més grans, se'ls impedirà aprendre jugant; tot per modelar-nos com a peces adequades de l'engranatge materialista, com ja s'ha explicat.

Sortosament, existeixen alternatives en els diversos períodes de l'educació. Des de l'autogestió, la responsabilitat compartida i la implicació quotidiana, múltiples espais de criança natural i d'educació lliure estan naixent per oferir un espai i acompanyament adult que respecti els processos evolutius de l'infant, responent a les seves necessitats vers el desenvolupament d'una autonomia individual i uns valors socials reals que no només s'expliquen, sinó que s'apliquen. Cal que en neixin més, i no tant sols per alliberar els primers anys de vida, sinó per construir trajectòries vitals lliures de la pressió utilitarista dels beneficis empresarials. Hem de crear un camí curricular que pugui connectar l'aprenentatge com a infants amb l'aprenentatge com a adults.

El context de crisi d'un sistema productiu que s'enfonsa fa obsoletes moltes professions basades en el creixement que encara s'ensenyen a les universitats i ens crida a replantejar-nos quins aprenentatges poden ser importants pel nostre futur i com es poden portar a terme. Recuperar la capacitat per autogestionar-nos les formes de vida, implica recuperar molts aprenentatges pràctics que no s'ensenyen en l'educació oficial i que seran fonamentals per poder viure bé a partir d'ara. Per això, serà important recuperar els coneixements de la gent gran, que fa només una o dues generacions sabien viure de manera molt més autosuficient a com en sabem ara.

Recuperem la capacitat d'aprendre i d'ensenyar per gaudir la vida directament, sense complicacions innecessàries, estimulant les nostres potencialitats naturals. Deixem de ser presoners del nostre propi egoisme, de sentir-nos insegurs i sols. Intentem desenvolupar el sentit de responsabilitat cap als nostres congèneres en lloc de glorificar el poder i el materialisme. Alumnes i professors podem deixar de compartir les aules per llaços d'obligació i començar a compartir el fet educatiu pel goig d'aprendre i d'ensenyar.

Blai Dalmau Solé
Alt Empordà, Gener del 2009